

СЕКЦІЯ 10. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ БІОТЕРОРИЗМУ В УМОВАХ COVID-19

Батюк О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри політології, управління та державної безпеки
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що пандемія Covid-19 продемонструвала вразливість сучасного суспільства перед вірусними інфекціями і їх потенційну небезпеку. Навмисне використання патогена або іншого біологічного агента з метою тероризму може виявитися високоефективним і завдати шкоди – як людській, так і економічній – та в набагато більшому масштабі, ніж «традиційній» терористичній атаці, паралізуючи суспільства на тривалий період часу, сіючи страх і недовіру далеко за межами тих спільнот, які постраждали першими. Зауважимо що у 2002 р. Всесвітньою асамблеєю охорони здоров'я було прийнято резолюцію WHA55.16, в якій одним з найефективніших способів підготовки до відсічі навмисно викликаних захворювань є удосконалення заходів для боротьби зі спалахами природних захворювань, та захворювань, що виникають внаслідок нещасних випадків. Також біологічна безпека вимагає контролю за технологіями подвійного використання та протидії біотероризму [1].

Доцільно зауважити що окремі аспекти біотероризму досліджувалися у працях М.Т. Васильєва, М.В. Гребенюка, О.О. Головацького, В.В. Курзова Б.Д. Леонова, Р.О. Мартинюка, Г.Г. Онищенко, Д.Л. Поклонського, Р.І. Сибірної, М.Ю. Тарасова та інших вчених. Проте зауважимо, що наукових криміналістичних праць пов'язаних з проблеми розслідування злочинів біотероризму вкрай мало, проте вважаємо, що такі праці повинні ґрунтуватися на наукових дослідженнях таких вчених криміналістів, як Ю.М. Антонян, Р.С. Белкін, В.І. Бояров, І.В. Гора, Л.Ф. Гула, В.К. Гавло, А.В. Іщенко, В.Г. Лукашевич, М.В. Кобець, В.А. Колесников та інших.

Вважаємо за доцільне, проаналізувати основні аспекти міжнародного досвіду у питаннях ефективного розслідування злочинів біотероризму в

період пандемії Covid-19. Зауважимо, що Комітет Ради Європи з боротьби з тероризмом (CDCT) провів своє 5-те пленарне засідання в режимі відеоконференції 17-18 листопада 2020 року на якому було визначено, що усі країни вразливі перед біотероризмом. Його руйнівні наслідки швидкі й потенційно глобальні. Постає необхідність запобігти біотероризму через інституційну і міжнародну співпрацю [2]. Комітет Ради Європи з боротьби з тероризмом (CDCT) прийняв керівні принципи зв'язку між тероризмом і транснаціональною організованою злочинністю і Пояснювальний меморандум до Керівним принципам.

Основні положення даного документу визначають, що Держави члени Ради Європи повинні проявляти пильність та здійснювати наступні заходи та рекомендації:

- визначити необхідність вивчення зв'язків між тероризмом та транснаціональною організованою злочинністю;

- ефективно координувати діяльність на національному рівні між компетентними відомствами є життєво необхідною для оперативне виявлення та нейтралізацію як тероризму, так і організованої злочинності та, якщо держави хочуть досягти успіху для протидії терористичним атакам вони повинні співпрацювати, обмінюючись відповідною інформацією та розвідкою, в тому числі щодо можливих зв'язків між тероризмом та організованою злочинністю;

- не допускати утримувати у в'язницях разом злочинців та терористів, в'язниці можуть створити для них можливість співпраця, взаємодія в мережі та „передача навичок», і як наслідок, тюремне середовище має потенціал зміцнити зв'язок між терористами та злочинцями;

- зосередити увагу на певних логістичних аспектах (торгівля зброєю, торгівля наркотиками та торгівля людьми) та запровадити широко поширювати ці настанови з метою їх використання відповідними національними органами влади з метою кращого запобігання тероризму та боротьби з ним, а також покращення розуміння ними зв'язків між тероризмом та транснаціональною організованою злочинністю.

Зазначені вище заходи та рекомендації, повинні слугувати настановами які в першу чергу спрямовані, на відповідну практичну діяльність національних судових та правоохоронних органів та відповідним національним законодавчим органам [3].

Доцільно зауважити, що науковці юристи зазначають, що Україна є активним учасником протидії міжнародному (транснаціональному) тероризму. Так на думку О.М. Литвака, який визначає міжнародний тероризм як застосування державою (або групою, організацією) замаху на міжнародний правопорядок, насильством, спрямованим на досягнення міжнародно-протиправних цілей шляхом залякування осіб, що не є безпосередньо жертвами нападів [4, с. 19]. Доцільно також і визначити

позицію М.Ю. Кравчук, яка вважає, що міжнародне співробітництво України у боротьбі із загрозами виникнення біологічного тероризму як одного із сучасних високотехнологічних видів міжнародного тероризму здійснюється відповідно до міжнародних договорів та інших домовленостей про взаємну правову допомогу. Наша держава відповідно до укладених нею міжнародних договорів співпрацює в питаннях попередження, виявлення і припинення біотерористичних актів із різними суб'єктами, якими є іноземні держави, в особі їх правоохоронних органів та спеціальних служб, а також міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом [5].

На наш погляд варто підтримати думки вчених юристів, оскільки, вони вірно зазначають, що необхідним для ефективної участі України у процесі міжнародно-правової протидії біотерористичним загрозам є різні види обміну інформацією про: 1) біотерористичні загрози: незаконні дослідження хвороботворних властивостей мікроорганізмів (бактерій, вірусів, грибків) та отрути, що виробляються деякими бактеріями, а також збудників значної кількості найбільш небезпечних хвороб людини – чуми, холери, сибірської виразки, сапу, висипного тифу, плямистої лихоманки тощо; 2) нові види біологічних речовин, що з'являються в незаконному обігу, технології їхнього виготовлення і використовуваних при цьому речовинах, а також про нові методи дослідження та ідентифікації таких речовин; 3) вчинені терористичні акти біологічного (бактеріологічного, хімічного) характеру або різного роду загрози учинення таких актів та причетних до них фізичних та/або юридичних осіб; 4) фізичних та юридичних осіб і об'єкти власності, що їх використовують для легалізації (відмивання) доходів від злочинної діяльності [5, с. 53].

Як висновок зазначимо, що використання міжнародного досвіду у розслідуванні злочинів біотероризму в умовах Covid-19 має стати основним пріоритетом правоохоронних органів України задля ефективного виконання покладених на них завдань, через виконання ряду заходів та рекомендацій.

По-перше, започаткувати розроблення стратегії запобігання біотерористичних інцидентів (атак) оскільки вони є надзвичайно складним та водночас відносно новим явищем, які часто вимагають негайних і рішучих дій з боку цілого ряду державних служб, правоохоронних органів і підрозділів екстреного реагування. Щоб забезпечити захист громадян в постраждалих районах, вкрай бажано добре скоординувати реагування, щоб гарантувати швидке реагування на інцидент і можливість належного догляду за всіма жертвами і управління ними.

По-друге, на рівні держави організувати матеріально-технічне забезпечення, щоб державні і місцеві органи влади були оснащені засобами ефективного та дієвого реагування на потенційні інциденти з

множинними або масовими жертвами, включаючи хімічні, біологічні чи радіологічні атаки.

По-третє, на державному рівні з метою швидкого та ефективного управління надзвичайними ситуаціями викликаними біотерористичними актами доцільно розробки складні адаптаційно-координаційні плани. Ці плани можуть допомогти окреслити і встановити ключові ролі і обов'язки відповідних учасників і агентств, зменшуючи проблеми з координацією і забезпечуючи хорошу координацію служб екстреної допомоги для надання необхідної інформації, догляду та допомоги представникам громадськості прямо або побічно. постраждав від атаки.

По-четверте, виходячи з недавнього досвіду держав-членів Ради Європи, яким довелося реагувати на такі біотерористичні інциденти, в якості дієвих заходів проводити спільні практичні навчання правоохоронних органів України та країн Рада Європи з обміну інформацією, щоб визначати наявність біотерористичних загроз їх попередження та ефективного розслідування.

Література:

1. П'ятдесят п'ята сесія Світової Асамблеї Охорони Здоров'я. Женева, 13-18 травня 2002 р. Резолюції і рішення. Положення. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/258954/WHA55-2002-REC-1-rus.pdf;jsessionid=51D201FBD5584F636158200F111CECF6?sequence=1>

2. У Раді Європи попереджають про зростання загрози біотероризму. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3032635-ua-radi-evropi-poperedzaut-pro-zrostanna-zagrozi-bioterorizmu.html>

3. Council of Europe Committee on counter-terrorism (CDCT). Working group of experts on terrorism and transnational organised crime (CDCT-TTOC).

URL: <https://rm.coe.int/cdct-ttoc-2019-01rev8-guidelines-eng/1680a01d4b>

4. Литвак О.М. Тероризм: соціально-психологічний аспект. Тероризм і боротьба з ним: міжвідомчий науковий збірник. Під ред. А.І. Комарової та ін. Київ, 200. Т. 19(1). С. 202–205.

5. Кравчук М.Ю. Міжнародне співробітництво України у сфері протидії загрозам біологічного тероризму. Право і суспільство № 6 частина 2 / 2019. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/6_2019/part_2/10.pdf